

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу ЗУНУ Сеніва Богдана Григоровича

на дисертацію Чайковського Євгена Ярославовича на тему:

«Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави»

подану на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

за спеціальністю 072 - Фінанси, банківська справа та страхування

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота на тему «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави» присвячена надзвичайно актуальному напрямку наукових досліджень та практичного забезпечення економічної безпеки держави. Актуальність теми зумовлена сучасними викликами, що постали перед Україною в умовах повномасштабної війни, глобальної фінансової нестабільності та трансформаційних процесів у банківському секторі. Питання забезпечення фінансової стабільності набуває особливої значущості, оскільки від ефективності функціонування банківської системи залежить довіра населення та бізнесу до фінансових інститутів, стійкість національної валюти, активізація інвестицій та відновлення економіки держави.

В умовах післявоєнної відбудови України особливого значення набуває удосконалення механізмів регулювання та управління ризиками, підвищення капіталізації й ліквідності банків, а також розвиток інструментів фінансового посередництва. Водночас збільшення системних ризиків, таких як валютні, кредитні, операційні та кіберризики, створює нові загрози економічній безпеці держави, що підтверджує необхідність проведення комплексного наукового аналізу проблем фінансової стабільності банківської системи.

Таким чином, тема дисертації відповідає сучасним науковим програмам і планам досліджень у сфері фінансів та економічної безпеки, є важливим напрямом прикладних досліджень і має безпосередній зв'язок із стратегією сталого розвитку України. Результати роботи можуть стати основою для формування ефективних державних і банківських стратегій, спрямованих на зміцнення фінансової стабільності та підвищення економічної безпеки держави.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи.

Положення дисертаційної роботи Чайковського Євгена Ярославовича на тему «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави» вирізняються високим ступенем логічної послідовності та внутрішньої узгодженості. Наукові твердження автора ґрунтуються на комплексному аналізі фінансової стабільності банківської системи України, що включає як кількісні, так і якісні показники, які демонструють взаємозв'язок між функціонуванням банківської системи та забезпеченням економічної безпеки держави. Належна обґрунтованість висновків і рекомендацій дисертації підтверджується застосуванням широкого спектра сучасних методів наукового дослідження, зокрема теоретичного узагальнення, системного підходу й аналізу, порівняльного та структурно-функціонального аналізу, економіко-статистичних методів, економіко-математичного моделювання, сценарного прогнозування та графічних методів. Значним досягненням роботи є інтеграція аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, нормативно-правових актів та аналітичних матеріалів, що дозволяє автору формувати науково обґрунтовані пропозиції щодо забезпечення фінансової стабільності та зміцнення економічної безпеки України. Для підтвердження достовірності результатів дисертації активно використовувався офіційний статистичний та фактологічний матеріал щодо функціонування банківської системи, що забезпечує високий рівень наукової аргументації та практичну значущість розроблених рекомендацій. Висновки роботи мають практичне застосування і можуть стати підґрунтям для

удосконалення державної політики у сфері фінансової стабільності та управління ризиками в банківському секторі.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Чайковського Євгена Ярославовича на тему «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави» за структурою та змістом є логічною, відповідає поставленим завданням.

Структура роботи містить три розділи:

1. Теоретичні та методологічні засади фінансової стабільності банківської системи. Автору вдалося розкрити сутність понять «фінансова стабільність» та «фінансова стабільність банківської системи», визначити ключові чинники, що впливають на фінансову стійкість банків в Україні, проаналізувати механізм управління ними, побудувати інтегровану модель у межах системної парадигми та оцінити вплив банківського сектору на економічну безпеку держави, узагальнити основні заходи державного управління для забезпечення стабільності банківської системи.

2. Підходи до оцінювання рівня та аналіз фінансової стабільності банківської системи України за умов системних ризиків і загроз. Розглянуто методичні засади і сучасні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи, проведено аналіз її впливу на економічну безпеку держави та здійснено оцінюванню ефективності діяльності банківських установ, що дало змогу виявити основні загрози для фінансової стабільності й окреслити напрями їх подолання з метою підвищення стійкості банківського сектору та забезпечення економічної безпеки держави.

3. Цифрові трансформації та інноваційні технології підвищення фінансової стабільності банківської системи як чинника зміцнення національної економічної безпеки. Ідентифіковано основні проблеми функціонування банківської системи, що формують ризики для її стабільності, та визначено комплекс практичних шляхів їх подолання. Обґрунтовано активізацію банківського кредитування як ключову передумову зміцнення фінансової стабільності й економічної безпеки, проаналізовано ефективність

макропруденційної політики НБУ та розроблено модель оцінювання фінансової стабільності банківської системи України на основі інтегрованого індексу і сценарного прогнозування ризиків.

Наукова новизна результатів дослідження.

Сформульовано нове визначення поняття «фінансова стабільність» (с. 33, 49–50), яке відображає комплексний підхід, що поєднує системну стійкість (надійність і безперервність фінансових операцій), інституційну довіру (високий рівень довіри до фінансових установ), ефективність ринків (раціональний розподіл ресурсів і результативне управління ризиками) та здатність до протидії економічним шокам (наявність достатніх резервів і адаптація до економічних викликів).

Вдосконалено визначення «механізм управління фінансовою стійкістю банківських установ» (с. 33, 71), що орієнтоване на своєчасне виявлення, оцінку, попередження та мінімізацію фінансових ризиків, підтримання довіри вкладників, забезпечення належного рівня ліквідності й капіталізації банків, а також на безперебійне й ефективне функціонування платіжних систем.

Удосконалено науково-теоретичні підходи до визначення сутності терміну «економічна безпека держави» (с. 33-34, 81) як комплексного стану національної економіки, що забезпечує захист від внутрішніх і зовнішніх загроз, фінансову та соціально-економічну стабільність, підтримання конкурентоспроможності й економічної незалежності, а також створення умов для сталого розвитку та підвищення добробуту громадян.

Запропоновано комплексну методику оцінювання фінансової стабільності та ефективності діяльності банківських установ в Україні (с. 34, 97, 114–116), яка інтегрує кількісні та якісні методи разом з індексом фінансового стресу, забезпечуючи більш повну, збалансовану й об'єктивну оцінку фінансової стабільності банківського сектора.

Розширено визначення «макропруденційна політика» (с. 34, 205-206) як цілісної системи заходів, інституцій та інструментів, спрямованих на забезпечення фінансової стабільності як ключового елемента економічної безпеки держави шляхом своєчасної ідентифікації та обмеження системних

ризиків, що загрожують стійкості банківського сектору та можуть спричиняти негативні макроекономічні наслідки.

Набуло подальшого розвитку теоретико-методологічне тлумачення терміну «фінансова стабільність банківської системи» (с. 34-35, 55). Запропоноване визначення відображає інтеграцію функціональної та системної стійкості банківського сектору, акцент на забезпеченні надійності, безпеки, доступності та ефективності фінансових послуг, здатність банків протистояти економічним шокам і забезпечувати безперервність фінансових операцій в умовах внутрішніх і зовнішніх криз, а також враховує ключову роль банківської системи у ефективному розподілі економічних ресурсів.

Розширено класифікацію зовнішніх і внутрішніх чинників фінансової стабільності банківської системи (с. 35, 60-67), що охоплює як кількісні показники (капіталізація, ліквідність, кредитні ризики, прибутковість), так і якісні параметри (якість менеджменту, стратегія розвитку, інституційне середовище), з додатковим виділенням інноваційно-технологічних чинників, які враховують вплив цифрових продуктів, фінтех-рішень, платформних сервісів та засобів кіберзахисту, підвищуючи конкурентоспроможність, клієнтоорієнтованість та стійкість банківської системи до сучасних ризиків.

Набуло подальшого розвитку наукове обґрунтування системного підходу до удосконалення механізму управління фінансовою стабільністю банківської системи (с. 35-36, 77-78). Запропоновано цілісну модель, у якій принципи, функції, об'єкти, суб'єкти, методи та інструменти взаємодіють і взаємно підсилюють один одного, забезпечуючи узгоджене та безперервне управління фінансовою стабільністю навіть за умов динамічних змін фінансового середовища.

Набуло подальшого розвитку теоретико-методичне обґрунтування комплексного впливу банківського сектору на економічну безпеку держави (с. 36, 83-90). Запропоновано системний підхід, який об'єднує зовнішні та внутрішні чинники, ключові загрози нестабільності та комплекс державних заходів, спрямованих на зміцнення фінансової стабільності банківського сектору та підвищення рівня економічної безпеки держави.

Набули подальшого розвитку теоретико-методологічні засади Стратегії забезпечення фінансової стабільності банківської системи з урахуванням регіонального та воєнного контексту (с. 36, 182-184). У дисертаційній роботі обґрунтовано модель, яка інтегрує державні й регіональні інструменти з урахуванням локальних ризиків і соціально-економічних особливостей розвитку, адаптує макропруденційну політику до умов воєнної економіки шляхом поєднання моделей оцінювання фінансової стабільності, посилення капітальних і ліквідних буферів, застосування стрес-тестування, сценарного аналізу та комплексної діагностики системних ризиків, а також передбачає координацію дій банків, територіальних управлінь НБУ та органів місцевого самоврядування для підвищення ефективності реагування на регіональні та воєнні виклики.

Практичне значення результатів дослідження.

Робота має практичне спрямування та відзначається новаторським підходом. Автор визначив підходи до антикризового моделювання фінансової стабільності банківської системи України та запропонував модель макропруденційного оцінювання фінансової стабільності у вигляді функціональної залежності. Для оцінки фінансової стабільності на основі інтегрованого показника застосовано метод багатовимірної аналізу, зокрема побудову інтегрального індексу фінансової стабільності (ІФС) з п'яти етапів. На основі розрахованих нормованих значень і вагових коефіцієнтів за 2019–2024 роки обчислено ІФС банківської системи та здійснено прогноз його значень на 2025–2030 роки за трьома сценаріями. Це підтверджує прагнення автора не лише до наукового обґрунтування проблеми, а й до розробки практичних інструментів її вирішення, що підвищує прикладну цінність роботи.

У роботі систематизовано теоретичні та прикладні підходи до визначення сутності фінансової стабільності банківської системи, з'ясовано її значення для забезпечення економічної безпеки держави та окреслено роль Національного банку України у проведенні монетарної та макропруденційної політики, що дозволило чітко визначити концептуальні основи дослідження. Серед позитивних результатів – окреслення основних ризиків банківської діяльності,

аналіз впливу системних ризиків і загроз банківської системи України на фінансову стабільність та економічну безпеку держави, а також побудова інтегрального показника системного ризику банківського сектору, що свідчить про володіння автором методологічними інструментами та здатність до критичного аналізу.

Практичне значення отриманих результатів підтверджується їх апробацією та перетворенням на конкретні методичні й практичні рекомендації, які використані для вдосконалення роботи банківських установ. Зокрема, у діяльності Тернопільського відділення № 1 АТ АКБ «Львів» застосовано рекомендації щодо активізації банківського кредитування як ключової передумови забезпечення фінансової стійкості та економічної безпеки держави, що сприяло вдосконаленню кредитної політики, підвищенню ефективності управління системними ризиками, розширенню інструментів цифрового банкінгу та посиленню фінансової стабільності установи (довідка № 011062/2025 від 20.10.2025 р.).

Наукова значимість дослідження підтверджується його використанням у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету для поглиблення змістового наповнення програм, проведення лекційних та практичних занять, а також під час написання курсових і кваліфікаційних робіт студентами денної та заочної форм навчання за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (довідка № 126-28/2362 від 21.10.2025 р.).

Наукові положення дисертації Чайковського Євгена Ярославовича повністю відображені у 42 наукових працях. Серед них: 16 статей (з яких 7 одноосібні) у наукових фахових виданнях, у тому числі 1 – у науковому періодичному виданні іншої держави; 3 – підрозділи у трьох колективних монографіях; 23 – публікації апробаційного характеру, зокрема 7 тез у матеріалах міжнародних конференцій.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Результати дослідження дисертації Чайковського Євгена Ярославовича характеризуються положеннями, деякі з яких носять дискусійний характер, а саме:

1. Автор підкреслює домінантну роль Національного банку України у підтриманні стабільності банківської системи (с. 54–56, 137–139). Водночас залишається відкритим питання взаємодії з іншими ключовими суб'єктами фінансового сектору – урядом, Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, міжнародними інституціями та банківським саморегулюванням.

2. Автор наголошує на визначальній ролі геополітичних, воєнних та енергетичних ризиків (с. 84, 136). Питання врахування внутрішніх ризиків, таких як корпоративне управління в банках, поведінкові фінанси та ризики інформаційної асиметрії, може викликати додаткові наукові дискусії.

3. У роботі акцентовано, що кредитування є ключовим джерелом економічного зростання (с. 184–203). Водночас слід уточнити ефективність та безпечність різних типів кредитної активності в умовах воєнного стану, коли кредитування може функціонувати неповноцінно.

4. Використання комбінованої методики інтегральної оцінки, стрес-тестів та аналізу ключових макроекономічних показників (с. 221–226) є потужним інструментом дослідження. Водночас потребує додаткового обґрунтування вибір конкретних показників, присвоєння їм вагових коефіцієнтів та можливі взаємні впливи між ними, які можуть впливати на об'єктивність результатів.

5. Запропонована модель прогнозування фінансової стабільності (с. 226–227) дозволяє оцінювати можливі сценарії розвитку банківської системи. Однак залишається питання її стійкості до непередбачуваних шоків та екстремальних подій, особливо у воєнному та нестабільному макроекономічному середовищі.

Загальний висновок про дисертаційну роботу. Дисертаційна робота Чайковського Євгена Ярославовича на тему «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що вирізняється високим теоретико-методологічним рівнем та науковою і практичною значимістю. Робота належно оформлена, відповідає принципам академічної доброчесності та вимогам спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», а отримані висновки та пропозиції пройшли апробацію.

Дисертаційна робота «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави» за змістом, структурою, оформленням, апробацією результатів відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), який затверджений постановою КМУ від 23 березня 2016 р. №261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 р. № 283), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а автор дисертації – Чайковський Євген Ярославович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри фінансових
технологій та банківського бізнесу
Західноукраїнського
національного університету

Богдан СЕНІВ

